

**Назва курсу**

**Міста і культура в містах: радянські досвіди другої половини ХХ століття**

**Викладачі**

Др. Софія Дяк, Богдан Шумилович

Курс зосереджується на культурно-соціальній історії СРСР, і пропонує розглянути радянські досвіди через призму міської історії. Нашим фокусом буде одна з найбільших союзних республік - Радянська Україна. Хронологічно курс охоплює майже п'ять повоєнних десятиліть і концентрується на кількох періодах радянської історії та врахує останні актуальні дискусії між істориками не лише про те, коли починається і закінчується «відлига», чи «застой», але й про самі означення та їх хронологічні рамки. Наприклад, відколи та наскільки ліберальною була радянська «відлига», чи «застой» був застійним і якою була роль «перестройки» у завершенні радянського проекту. Відтак, ми розглянемо такі усталені поділи як «пізній сталінізм», «відлига», «застій» та «перестройка», але нашими провідними темами будуть «відбудова», «перезавантаження», «переосмислення», «локалізація», «стабілізація» та «перезапуски» соціалістичного проекту.

Спершу ми розглянемо різні досвіди виходів з війни, особливості повоєнної міської відбудови, появи нових суспільних та професійних горизонтів та ролей, розгортання культурних воєн та ідеологічного суперництва в контексті «холодної війни», інтегрування нових території, набутих під час війни, у радянську систему загалом та у конкретну республіку зокрема. Це допоможе зрозуміти як радянський проект «перезагружали» після смерті Сталіна, як відбувалося формування нової політичної верхівки і як в цьому контексті мінялися розуміння міст і радянської культури. Хронологія повоєнного двадцятиліття допоможе прослідкувати процеси, які запустила війна, але також побачити ті зміни, які прийшли з переформатуванням та розвінчанням культу Сталіна. Ми розглянемо риси, якими цей період характеризують: нове міське планування та розуміння пріоритетів, наголошення та нові інтерпретації революційних ідеалів початку радянського проекту та звільнення радянської культури від надмірних кліше.

Частина зустрічей та текстів зосередиться на тому як перегляд соціалізму у 1960-х призвів до певного розчарування в середовищі інтелігенції. Водночас розглянемо посилення ролі місцевого, локального та традиційного факторів у наступному переосмисленні радянського проекту. У цьому контексті ми розглянемо формування соціалістичні ідеї історичної спадщини, історичних міст та збереження культурних надбань минулого, що привели до появи чергових уявлень про культурне відродження та дискусій про співіснування старого та нового у культурі та міському середовищі. Останні зустрічі розглянуть культурне переосмислення того чим є соціалістичне місто та радянська культура у контексті «післячорнобильських» дебатів та кризи радянської економіки. На підсумковому занятті ми обговоримо які спадки залишили радянські проекти та досвіди на рівні підходів, інституцій, практик та акторів.

#### ФОРМАТ НАВЧАННЯ

3 кредити ЄКТС, 30 год. семінарів, 60 год. - самостійна робота

#### РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Курс допоможе зрозуміти, як «звичайні» люди, або «дієвці» на рівні міст, інституцій та середовищ проживали радянський проект. Ми спробуємо розібратися, що від раннього комунізму «залишилося» в радянському проекті після нищівної війни, повоєнних реконфігурацій та буремних трансформацій 1960х. Також, що було відкинуто і як формувалися, сприймалися та поширювалися ідеї «відродження» та «перебудови». Курс не «прив'язаний» виключно до історичних періодів (відбудова, відлига, застій та перебудова), але корелює із повоєнною декадою та правлінням Хрущова, Брежнєва та Горбачова. Важливим фокусом цього курсу буде історія УРСР, міська історія (урбанізм та міське життя) та культурна історія (музика та радянська популярна культура).

## ПЛАН КУРСУ

### Заняття 1: Відбудова, перезапуск? Довге повоєння

#### Основні тексти:

- **Amir Weiner**, "Robust Revolution to Retiring Revolution: The Life Cycle of the Soviet Revolution, 1945–1968," *Slavonic and East European Review*, Vol. 86, No. 2 (April 2008): 208-231
- **Robert Dale**, „Divided we Stand: Cities, Social Unity and Post-War Reconstruction in Soviet Russia, 1945–1953,” *Contemporary European History*, 24, 4 (2015): 493–516.

#### Додаткові тексти:

- **Mark Mazower**, „Reconstruction: The Historiographical Issues,” *Past and Present*, Supplement 6 (2011): 17-28.
- **Juliane Fürst, Polly Jones, and Susan Morrissey**, “The Relaunch of the Soviet Project, 1945–64. Introduction,” *Slavonic and East European Review*, Vol. 86, No. 2 (April 2008): 201-207.
- **Miriam Dobson**, “The Post-Stalin Era, De-Stalinization, Daily Life, and Dissent,” *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History* 12, 4 (Fall 2011): 905–924

### Заняття 2: Переукладання суспільства: тривоги, підозри та очікування

#### Основні тексти:

- **Тетяна Пастушенко** «В'їзд репатріантів до Києва заборонено...»: повоєнне життя колишніх оstarбайтерів та військовополонених в Україні (Київ: Ін-т історії України НАН України, Нім. фонд «Пам'ять, відповідальність і майбутнє», 2011), розділ 6 «Особливість адаптації у Києві: погляд репатріанта», 126-137
- **Robert Dale**, “‘Home for Heroes’: Veterans and the Postwar Housing Crisis,” in *Robert Dale, Demobilized Veterans in Late Stalinist Leningrad* (London: Bloomsbury Academic, 2015): 41-68
- **Halyna Bodnar**, “Wojna w jednym losie. Narracje biograficzne wdów sowieckich wojskowych na przykładzie listów do władz Lwowa z lat 1944–1945,” *Krakowskie pismo kresowe*, 9 (2017): 91-111

#### Додаткові тексти

- **Franziska Exeler**, "What Did You Do during the War?: Personal Responses to the Aftermath of Nazi Occupation." *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History* 17, no. 4 (2016): 805-835.
- **Rebecca Manley**, "'Where Should We Resettle the Comrades Next?': The Adjudication of Housing Claims and the Construction of the Post-War Order," in ed. Juliane Furst, *Late Stalinist Russia: Society between Reconstruction and Reinvention* (Routledge, 2006): 233-247
- **Tony Judt**, “The Past Is another Country: Myth and Memory in Postwar Europe,” in Deák, István, Jan T. Gross, and Tony Judt, eds. *The Politics of Retribution in Europe: World War II and Its Aftermath*. (Princeton: Princeton University Press, 2000): 293-323.
- **Amir Weiner**, “Introduction,” in Amir Weiner, *Making Sense of War: The Second World War and the Fate of the Bolshevik Revolution* (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2002): 7-39.

#### Джерела:

- Вибірка листів про поселення у Львові та військовий досвід (Державний архів Львівської області, ДАЛО)

### Заняття 3:

#### Нове майбутнє міст: планування, відбудова, розбудова

##### Основні тексти:

- **Elidor Mehili**, "The Socialist Design: Urban Dilemmas in Postwar Europe and the Soviet Union," *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History* 13, 3 (Summer 2012): 635–65
- **Karl D. Qualls**, "Local Victory over Moscow. Planning for Future," in Karl D. Qualls, *From Ruins to Reconstruction. Urban Identity in Soviet Sevastopol after World War II* (Ithaca: Cornell University Press, 2009): 46-84

##### Додаткові тексти:

- **Mark B. Smith**, "Reconstruction and Its Legacies, 1944-1950," in Mark B. Smith, *Property of Communists. The Urban Housing Program from Stalin to Khrushchev* (DeKalb: Northern Illinois University Press, 2010): 25-58
- **Siim Sultson**, "Estonian Urbanism 1935–1955: The Soviet-era Implementation of Pre-war Ambitions," *Planning Perspectives*, Vol. 33, No. 3 (2018): 385–409
- **Simon Gunn**, "European Urbanities since 1945: A Commentary," *Contemporary European History*, 24, 4 (2015): 617–622
- **Rosemary Wakeman**, "Rethinking Postwar Planning History," *Planning Perspectives*, 29, 2 (2014): 153-163
- **Christiane Reinecke**, "Localising the Social: The Rediscovery of Urban Poverty in Western European 'Affluent Societies,'" *Contemporary European History*, 24, 4 (2015), pp. 555–576.

##### Джерела:

- Стенограма X пленуму Спілки радянських архітекторів України, 20-22 жовтня 1953 р., м. Львів, виступ Андрія Шуляра, ЦДАМіЛ, ф. 640, оп. 1, спр. 240, стор. 47-74
- Андрій Шуляр, «Проектування і забудова міст західних областей України» *Архітектура і будівництво* 6 (1953): 1-3
- Генріх Швецько-Вінецький «Реконструкція та будівництво радянського Львова. Питання дальшого розвитку Львова» *Архітектура і будівництво* 6 (1953): 4-5.

### Заняття 4:

#### Від нашого міста до нашого дому: бачення простору, очікування та проживання житлового буму

##### Основні тексти:

- **Steven E. Harris**, "Khrushchevka: The Soviet Answer to the Housing Question," in Steven E. Harris, *Communism on Tomorrow Street. Mass Housing and Everyday Life after Stalin* (Baltimore: The John Hopkins University Press, 2013): 71-108.
- **Katerina Clark**, "The 'New Moscow' and the New 'Happiness': Architecture as a Nodal Point in the Stalinist System of Value," in Marina Balina and Evgeni Dobrenko (Eds.), *Petrified Utopia: Happiness Soviet Style* (London: Anthem Press, 2011): 189-200

##### Додаткові тексти:

- **Mark B. Smith** "The Launch of the Mass Housing Program, 1951-1957," in Mark B. Smith, *Property of Communists: The Urban Housing Program from Stalin to Khrushchev* ( DeKalb, Northern Illinois University Press, 2010): 59-99.

- **Mark C. Smith**, "Individual Forms of Ownership in the Urban Housing Fund of the USSR, 1944–64," *Slavonic and East European Review*, Vol. 86, No. 2, April 2008): 283-305
- **Susan E. Reid**, "Khrushchev Modern: Agency and Modernization in the Soviet Home," *Cahiers du Monde Russe*, Vol. 47, No. 1/2, *Repenser le Dégel: Versions du socialisme, influences internationales et société soviétique* (2006): 227-268.
- **Christine Varga-Harris**, "Liminal Places: Corridors, Courtyards, and Reviving Socialist Society," in Christine Varga-Harris, *Stories of House and Home. Soviet Apartment Life during the Khrushchev Years* (Ithaca: Cornell University Press, 2015): 106-134.

Джерела:

- Фільм «Черемушки» та роман Ольги Баркової «Каждый день» (Москва 1950)

**Заняття 5:**

**Фестивалі 1957-1967: залучення, аматорські колективи / мобілізація через культуру**

Основні тексти:

- **Kristin Roth-Ey** (2014), *Soviet culture in the media age*, P. 1-24 @Moscow Prime Time: How the Soviet Union Built the Media Empire That Lost the Cultural Cold War (Cornell University Press)
- **Tsipursky Gleb** (2016), *The 1957 international youth festival and backlash*, P. 134-162 @Socialist Fun: Youth, Consumption, and State-Sponsored Popular Culture in the Soviet Union, 1945-1970 (University of Pittsburgh Press)
- **Christine Evans** (2011), *Song of the Year and Soviet Mass Culture in the 1970s*, P. 617–45 @Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History 12, 3 (Summer 2011)

Додаткові тексти:

- **Kristin Roth- Ey** (2010), *Playing for Cultural Authority: Soviet TV Professionals and the Game Show in the 1950s and 1960s*, P. 147-176 @Pleasures in Socialism: Leisure and Luxury in the Eastern Bloc (ed. David Crowley, Susan E. Reid, Northwestern University Press)
- **Gleb Tsipursky** (2014), Coercion and Consumption The Khrushchev Leadership's Ruling Style in the Campaign against "Westernized" Youth, 1954–1964, P. 55-80 @Youth and Rock in the Soviet Bloc: Youth Cultures, Music, and the State in Russia and Eastern Europe (Lexington Books)
- **Gleb Tsipursky** (2018), Fighting Western Fashion in the Soviet Union: The Komsomol, Westernized Youth, and the Cultural Cold War in the Mid 1950s @Pop and Politics in Late Soviet Society, *Euxeinos*, Volume 8 / Issue 25-26 / December 2018
- **Daniel Dayan, Elihu Katz** (1994), *Defining Media Events: High Holidays of Mass Communication*, P. 1-24 @Media Events (Harvard University Press)
- **Vera Dunham**, In Stalin's Time: Middle class Values in Soviet Fiction (1990), 3-23
- **Susan E. Reid** (2005), In the Name of the People: The Manège Affair Revisited, P. 673-716 @Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History 6/4 (Fall 2005),
- **A. J. Rubinstein, William J. Baumol and Hilda Baumol**, "On the Economics of the Performing Arts in the Soviet Union and the USA: A Comparison of Data," *Journal of Cultural Economics* 16:2 (1992), 1-24

Джерела:

- [The Pessimistic Citizen](http://soviethistory.msu.edu/1973-2/the-pessimistic-citizen/) - <http://soviethistory.msu.edu/1973-2/the-pessimistic-citizen/>
- [KVN Cancelled](http://soviethistory.msu.edu/1973-2/kvn-cancelled/) - <http://soviethistory.msu.edu/1973-2/kvn-cancelled/>
- [Soviet Consumerism](http://soviethistory.msu.edu/1973-2/soviet-consumerism) - <http://soviethistory.msu.edu/1973-2/soviet-consumerism>

### Заняття 6:

**Максимум від мінімум: дисиденти, конфлікт поколінь, обмеження творчого виразу та подвійне навантаження**

#### Основні тексти:

- **Jonathan Bolton** (2012), *Legends of the Underground*, P.115-151 @Worlds of dissent: Charter 77, The Plastic People of the Universe, and Czech Culture under Communism (HARVARD UNIVERSITY PRESS)
- **Paulina Bren** (2010), *A quiet life versus a life in truth*, P.85-109 @The greengrocer and his TV: the culture of communism after the 1968 Prague Spring (Cornell University Press)

#### Додаткові тексти:

- **Vaclav Havel** (October, 1978), *The Power of the Powerless*
- **Serhy Yekelchuk** (2015), *The early 1960s as a cultural space: a microhistory of Ukraine's generation of cultural rebels*, P. 45-62 @Nationalities Papers, Vol. 43, No. 1 (Routledge)
- **Polly Jones** (2014), *Socialist Worlds of Dissent and Discontent after Stalinism*, P.637-652 @Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History, Volume 15, Number 3, Summer 2014
- **Kristin Roth-Ey** (2007), *Finding A Home for Television in the USSR, 1950-1970*, P.278-306 @Slavic Review, vol. 66, no. 2 (Summer 2007)
- **Stefan Sokolowski** (2008) *The Myth of Volodymyr Ivasiuk During the Perestroika Era*, MA Thesis, University of Alberta
- **Sergei I. Zhuk** (2014), *Détente and Western Cultural Products in Soviet Ukraine during the 1970s* @Youth and Rock in the Soviet Bloc: Youth Cultures, Music, and the State in Russia and Eastern Europe (Lexington Books)

#### Джерела:

- Exiled Peoples Return - <http://soviethistory.msu.edu/1968-2/exiled-peoples-return/>
- The Double Burden - <http://soviethistory.msu.edu/1968-2/the-double-burden/>
- Generation Gap - <http://soviethistory.msu.edu/1968-2/generation-gap/>
- The Limits of Expression - <http://soviethistory.msu.edu/1968-2/the-limits-of-expression/>

### Заняття 7:

**Погляд на село з міста через медіа: Новий фольклоризм**

#### Основні тексти:

- **Isabelle de Keghel** (2018), *Seventeen Moments of Spring, a Soviet James Bond Series? Official Discourse, Folklore, and Cold War Culture in Late Socialism*, P. 82-93 @Pop and Politics in Late Soviet Society, Euxeinos, Volume 8, Issue 25-26, December 2018
- **Guntis Šmidchens** (1999), *Folklorism Revisited*, P. 51-70 @Journal of Folklore Research, Vol. 36, No. 1

#### Додаткові тексти:

- **John A. Lent** (1980), *Grassroots Renaissance; Folk Media in Third World Nations*, pp. 78-91 @Folklore, Vol. 91, No. 1
- **Piotr Korduba** (2013), *Cepelia*, P. 133-202 @Ludowosc na sprzedaz (Narodowe Centrum Kultury)
- **Kristian Feigelson** (2018), *Soviet Television and Popular Mass Culture in the 1960s*, P. 72-81 @Pop and Politics in Late Soviet Society, Euxeinos, Volume 8 / Issue 25-26 / December 2018

- **Katerina Clark**, „Soviet Fiction since WWII. The Postwar Stalin Period (1945-53),” in Katerina Clark, *The Soviet Novel: History as Ritual* (Bloomington, Indiana University Press, 2000): 191-210
- **Ellen Mickiewicz** (1988), *Television in the Soviet Media System*, P.3-30 @SPLIT SIGNALS: Television and Politics in the Soviet Union (OXFORD UNIVERSITY PRESS)
- **Richard Taylor** (1999), *Singing on the Steppes for Stalin: Ivan Pyr'ev and the Kolkhoz Musical in Soviet Cinema*, P. 143-159 @Slavic Review, Vol. 58, No. 1 (Spring, 1999)
- **Ellis, Frank**: «The Media as Social Engineer.» *Russian Cultural Studies: An Introduction*. Eds. Catriona Kelly and David Shepherd. Oxford: Oxford UP, 1998. 192-222.
- **Mickiewicz, Ellen P.** *Media and the Russian Public*. NY: Praeger, 1981. 18-32; 41-72.

Джерела:

- ансамбль «Ватра»

### Заняття 8:

**Локальний, історичний, середовищний поворот: наше, древнє, радянське місто**

Основні тексти:

- **Catriona Kelly**, “Cynosures of the City. Church Buildings as National Heritage” in Catriona Kelly, *Socialist Churches: Radical Secularization and the Preservation of the Past in Petrograd and Leningrad, 1918–1988* (DeKalb: Northern Illinois University Press, 2016): 226-261
- **Tom Cubbin**, “Semiotics, Environment, and the Historical Turn” in Tom Cubbin *Soviet Critical Design. Senezh Studio and the Communist Surround* (New York: Bloomsbury Visual Arts, 2018): 105-138

Джерела:

- Документальна стрічка Львівського ТБ "Місто древнє - місто молоде" (1972)
- «Стенограма наради у заступника Голови Ради Міністрів УРСР тов. Тронька П.Т. з питання створення Львівського архітектурно-історичного заповідника 16 січня 1975 р.» ЦДАВОВУ, ф. 2, оп. 12, 8375: 32-42.
- Про створення Державного історико-архітектурного заповідника в м. Львові. Постанова від 12 червня 1975 р. N 297 Рада міністрів УРСР, Київ.
- <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/297-75-п>
- Зиновій Підлісний, “Микрорайон “Сриблястый” во Львовє,” // *Архитектура СССР*, 7 (1983): 8-9
- Володимир Вуйцик, *Державний історико-архітектурний заповідник у Львові* (Львів : Каменярь, 1979): 5-22.
- Алексей Гутнов, “Свой образ,” // *Архитектура СССР*, 9 (1982): 30-31
- Александр Тренин «Идеологическое и эстетическое значение архитектурного наследия» // *Архитектура СССР*, 2 (1983): 7-9.
- Александр Вальчук, «Исторический город и средовой подход» // *Архитектура СССР*, 1-2 (1985): 74-76.

### Заняття 9:

**Експериментування та критика: дім, дизайн, щоденність**

Основні тексти:

- **Tom Cubbin**, “The Domestic Information Machine. Futurological Experiments in the Soviet Domestic Interior, 1968–76,” *Home Cultures*, 11:1, (2014): 5-32

- **Дария Бочарникова**, “Место личности в коммунистическом обществе: разработки группы НЭР на излете политической оттепели,” в *После Сталина: Позднесоветская Субъективность (1953–1985)*, ред. Анатолий Пинский (Санкт-Петербург.: Изд-во ЕУСПБ, 2018)

Додаткові тексти:

- **Lewis H. Siegelbaum**, “Modernity Unbound: The New Soviet City of the Sixties,” in *The Socialist Sixties: Crossing Borders in the Second World* (Bloomington: Indiana University Press, 2013): 66-83
- **Andres Krug**, “Courtyards, Corners, Streetfronts: Re-Imagining Mass Housing Areas in the City,” in *East West Central: Re-Scaling Environment. New Landscapes of Design, 1960-1980*, ed. by Ákos Moravánszky and Karl R. Kegler (Zürich, ETH: Birkhäuser - De Gruyter, (2016): 233-252.
- **Susan E. Reid**, “Everyday Aesthetics in the Khrushchev-era Standard Apartment,” *Etnofoor: Anthropological Journal*, 24 (2), 2012: 79-105
- **Tom Cubbin**, “Art, Technology and Design in the Soviet Thaw,” in Tom Cubbin *Soviet Critical Design. Senezh Studio and the Communist Surround* (New York: Bloomsbury Visual Arts, 2018): 21-59
- **Greg Castillo**, *Cold War on the Home Front: The Soft Power of Midcentury Design* (Minneapolis, University of Minnesota Press, 2006): 111-136
- **Elke Beyer**, „From “New Units of Settlement” to the Old Arbat: The Soviet NÉR Group's Search for Spaces of Community,” in *East West Central: Re-Humanizing Architecture: New Forms of Community, 1950-1970*, ed. by Ákos Moravánszky and Karl R. Kegler (Zürich, ETH: Birkhäuser - De Gruyter, (2016): 211-228.

Джерела:

- Стенограма творчої дискусії “Города будущего”, 7-18 квітня 1960 р., Союз архітекторів УРСР, Інститут містобудування Академії будівництва та архітектури УРСР, ДІПРОМІСТ, (вибір сторінок)
- Новый элемент расселения. На пути к новому городу, Гутнов А., Лежава И., Бабуров А., Г. Дюментон, С. Садовский, З. Харитонова (Москва: Стройиздат, 1967): розділ “Единое пространство НЭРа” с. 96-125
- Андрей Рудницкий, *Управление городской средой* (Львов: Издательство при Львовском государственном университете, 1985): 5-13.
- [Додатково] Алексей Гутнов, Илья Лежава, Будущее города. Творческая трибуна архитектора (Москва: Стройиздат, 1977)

## Заняття 10:

### Місця, продукти та практики споживання

Основні тексти:

- **Natalya Chernyshova**, “Consuming Technology in a Closed Society: Household Appliances in Soviet Urban Homes of the Brezhnev Era,” *Ab Imperio*, 2 (2011): 188-220.
- **Susan E. Reid**, “This is Tomorrow: Becoming a Consumer in the Soviet Sixties,” in Gorsuch, A.E. and Koenker, D.P. (eds). *The Socialist Sixties Crossing Borders in the Second World* (Bloomington, Indiana: Indiana University Press, 2013): 25-65.

Додаткові тексти:

- **Michael David-Fox**, “The Iron Curtain as Semi-Permeable Membrane: Origins and Demise of the Stalinist Superiority Complex,” in *Cold War Crossings: International Travel and Exchange Across the Soviet Bloc, 1940s-1960s*, ed. by Patryk Babiracki, Kenyon Zimmer (Texas A&M University Press, 2014): 14-39



- **Natalya Chernyshova**, "Consumers as Citizens: Revisiting the Question of Public Disengagement in the Brezhnev era," in *Reconsidering Stagnation in the Brezhnev Era: Ideology and Exchange*, edited by Dina Fainberg and Artemy Kalinovsky (Lexington Books, 2017): 3-20
- **Anne Gorsuch**, "There's No Place Like Home": Soviet Tourism in Late Stalinism," *Slavic Review*, 62: 4, (2003): 760-785
- **Christian Noack**, "Brezhnev's "Little Freedoms": Tourism, Individuality, and Mobility in the Late Soviet Period," in *Reconsidering Stagnation in the Brezhnev Era: Ideology and Exchange*, edited by Dina Fainberg and Artemy Kalinovsky (Lexington Books, 2017): 59-76.

Джерела:

- Постанова РМ УРСР Про розширення виробництва побутових машин і предметів домашнього вжитку, 1956, ЦДАВОВУ, 2, 9, 1737: 230-235
- Звіт РМ УРСР «О поездке в Англию группы советских специалистов», 1956, ЦДАВОВУ, 2, 9, 1737: 236-244
- Лист "Пишет Вам Ерохина Мария Исидоровна", 1970, ДАЛО
- Документальна стрічка Львівського ТБ «Львівська марка» (1975)

### Заняття 11:

**Справжній соціалізм: Вільний час, розваги, вестернізація, пасха**

Основні тексти:

- **William Jay Risch** (2014), *Only Rock 'n' Roll? Rock Music, Hippies, and Urban Identities in Lviv and Wrocław, 1965–1980*, P. 81-100 @Youth and Rock in the Soviet Bloc: Youth Cultures, Music, and the State in Russia and Eastern Europe (Lexington Books)
- **Sergei I. Zhuk** (2018), *Limits of Westernization during Cultural Détente in Provincial Society of Soviet Ukraine: A View from Below*, P.42-60 @Pop and Politics in Late Soviet Society, Euxeinos, Volume 8, Issue 25-26, December 2018

Додаткові тексти:

- **Gregory Kveberg** (2014), *Shostakovich versus Boney M. Culture, Status, and History in the Debate over Soviet Diskoteki*, P. 211-228 @Youth and Rock in the Soviet Bloc: Youth Cultures, Music, and the State in Russia and Eastern Europe (Lexington Books)
- **Anna Tikhomirova** (2010), *Soviet Women and Fur Consumption in the Brezhnev Era*, P. 283-310 @Pleasures in Socialism: Leisure and Luxury in the Eastern Bloc (ed. David Crowley, Susan E. Reid, Northwestern University Press)
- **James R. Millar** (2003), *The Little Deal: Brezhnev's Contribution to Acquisitive Socialism*, P. 370-379 @ The Structure of Soviet History: Essays and Documents (ed. Ronald Grigor Suny, Oxford-University-Press)
- **John Bushnell** (2003), *The "New Soviet Man" Turns Pessimist*, P. 360-369 @The Structure of Soviet History: Essays and Documents (ed. Ronald Grigor Suny, Oxford-University-Press)

Джерела: дослідження «Свободное время» Грушина

### Заняття 12: Жити поза системою? Перформативність

Основні тексти:

- **Danijela Lugarić Vukas** (2018), *Living vnye: The example of Bulat Okudzhava's and Vladimir Vysotskii's avtorskaia pesnia* @Pop and Politics in Late Soviet Society, Euxeinos, Volume 8 / Issue 25-26 / December 2018



- **Polly McMichael** (2014), "A Room-Sized Ocean" *Apartments in the Practice and Mythology of Leningrad's Rock Music*, P. 183-210 @Youth and Rock in the Soviet Bloc: Youth Cultures, Music, and the State in Russia and Eastern Europe (Lexington Books)

Додаткові тексти:

- **Yurchak**, Everything was Forever . . . , chs. 4-6, pp. 126-327.
- **Jonathyne Briggs (2014)**, *East of (Teenaged) Eden, or, Is Eastern Youth Culture So Different from the West?* P. 267-264 @Youth and Rock in the Soviet Bloc: Youth Cultures, Music, and the State in Russia and Eastern Europe (Lexington Books)

Джерела:

- рок група «Ленинград» та «Вуйки»

### Заняття 13: Співочі революції і "Червона Рута"

Основні тексти:

- **Karsten Brüggemann, Andres Kasekamp** (2014) 'Singing oneself into a nation'? *Estonian song festivals as rituals of political mobilisation*, P. 259–276 @Nations and Nationalism 20 (2), 2014
- **Warren Waren** (2012), *Theories of the Singing Revolution: An Historical Analysis of the Role of Music in the Estonian Independence Movement*, P. 439-451 @International Review of the Aesthetics and Sociology of Music, Vol. 43, No. 2 (DECEMBER 2012)

Додаткові тексти:

- **Bohdan Klid** (2014), Popular Music, National Culture and the First Chervona ruta Festival of 1989, P. 45-58 @East/West: Journal of Ukrainian Studies (ewjus.com) Volume I, No. 1 (2014)
- **Katerina Clark**, "Changing Historical Paradigms in Soviet Culture," in T. Lahusen, ed. *Late Soviet Culture: From Perestroika to Novostroika*, 290-306
- **Emilia Pawłusz** (2014), The Power of Song. Nonviolent National Culture in the Baltic Singing Revolution @EUROPE-ASIA STUDIES Vol. 66, No. 9, November 2014

### Заняття 14:

Пост & пост: зрив і тривання

- **Kimberly Elman Zarecor**, "What Was So Socialist about the Socialist City? Second World Urbanity in Europe." *Journal of Urban History* 44, no. 1 (2018): 95–117.